

Stichting Educatief Platteland!

Bisschopsweg 5b
3752 LK Bunschoten
tel. 033-2999200
KvK-nr: 32113590
BTW-nr: NL1725.97.638

Stichting Educatief Platteland!

De BOERDERIJWEEK, producten en markten

Augustus 2010

Inhoud

Inleiding	3
1. Verkenning van de boerderijweek	4
2. De PMC boerderijweek	6
3. Basisvoorwaarden	9
4. Zes varianten	12
5. Regelgeving en wettelijke eisen	24
6. Kosten en baten	28
7. PR en communicatie	31
8. Meer informatie is te vinden ...	34

Bijlagen:

a. kerndoelen	35
b. voorbeeldprogramma Hamstermieden	38
c. voorbeeldprogramma Den Elshorst	39

Inleiding

De beschrijving van de boerderijweek als een product-marktcombinatie gebeurt in opdracht van de Taskforce Multifunctionele Landbouw. Deze taskforce is in 2007 door de minister van LNV ingezet om obstakels die de ontwikkeling van verbrede landbouw verhinderen, weg te nemen. En tegelijkertijd potentiële kansen tot verder bloei te laten komen. Vooral premature kansen krijgen op die wijze de kans om tot wasdom te komen. Deze projecten worden dan ook getypeerd als kraamkamerprojecten.

Twee boerderijen, die groepsaccomodatie aanbieden in combinatie met educatie, zijn Den Elshorst in Baarschot en Hamstermieden in Drogeham. Zij hebben behoefte aan nader onderzoek naar arrangementen die aangeboden kunnen worden in vooral het laagseizoen. Dat is de belangrijkste aanleiding geweest om met dit project aan de slag te gaan. In een aantal pilots zijn in 2009-2010 varianten op de boerderijweek op hun boerderijen getest. In deze publicatie worden die beschreven. Martin Vlot, student Plattelandsvernieuwing aan de Hogeschool InHolland te Rotterdam heeft in het kader van zijn afstuderen het project ondersteund en heeft veel input geleverd voor de beschrijvingen.

Met het beschrijven van de boerderijweek als educatief arrangement worden twee zaken gerealiseerd. In de eerste plaats ontstaat meer uniformiteit en wordt de boerderijweek herkenbaar, waardoor het aantal afnemers maar ook aanbieders naar verwachting zal groeien. Ze weten bovendien wat ze zoal mogen verwachten als ze gebruik maken van het educatieve arrangement.

En in de tweede plaats ontstaan varianten waardoor de boer meer doelgroepen kan bedienen, ook buiten het seizoen. Want een van de knelpunten is dat de boerderijweek een kort hoogseizoen kent en een lang laagseizoen.

Wij hopen dat u als multifunctionele ondernemer nieuwsgierig bent naar de mogelijkheden van de boerderijweek en dat u het op uw eigen bedrijf als een welkome aanvulling ziet op uw educatieve aanbod.

Tot slot, wij hebben voor de leesbaarheid gekozen voor de mannelijke vorm en spreken over de boer. Als u echter een educatieboerin bent, voelt u zich dan vooral ook aangesproken.

Jan Aalbers
Stichting Educatief Platteland!

Bunschoten, augustus 2010

Hoofdstuk een

Verkenning van de boerderijweek

1.1. Boerderijeducatie en boerderijweek

Boerderijeducatie is een vorm van onderwijs die op de boerderij plaatsvindt. De boerderij en het erf worden benut als leslokaal. De leerlingen krijgen les van de boer of boerin. Het accent ligt op belevend leren. Dat wil zeggen dat zoveel mogelijk zintuigen worden aangesproken. De kinderen helpen mee, komen in aanraking met dieren en gewassen in hun natuurlijke leefomgeving.

Het merendeel van boerderijeducatie wordt aangeboden in de vorm van een excursie van ongeveer twee uren. Daarnaast is de boerderijdag in opkomst: leerlingen verblijven een dag op de boerderij en helpen mee, doen allerlei opdrachten en/of bereiden een product dat tijdens de lunch wordt genuttigd.

Als kinderen meerdere dagen komen en ook overnachten op de boerderij dan is er sprake van een boerderijweek. De kinderen maken dan ook het ritme van de dag mee en zien cyclische processen op de boerderij. Doordat kinderen een aantal etmalen samenwerken en samenleven heeft het ook meerwaarde voor de ontwikkeling van het groepsproces.

1.2. Wat is er zoal aan meerdaagse vormen van boerderijeducatie?

De Vereniging van Camping Boeren heeft 150 groepsaccommodaties op haar site staan die gelegen zijn in het buitengebied. Een aantal daarvan is gekoppeld aan een boerderij. Een aantal van deze accommodaties bieden ook programma's aan voor scholen. Deze programma's zijn over het algemeen recreatief van aard en vinden meestal niet plaats binnen de agrarische bedrijfsvoering, maar in het gebied rondom de boerderij. Stichting Veldwerk Nederland biedt werkweken en weekenden aan op hun natuureducatiecentrum Het Woldhuis in Apeldoorn. De leerlingen verblijven er enkele dagen, een week of een weekend. Ze volgen een actief programma met daarin onder andere veldonderzoek en natuurbeleving o.l.v. medewerkers van de stichting.

De Boerderij school is een intensieve vorm van boerderijeducatie waarbij kinderen 20 dagdelen in een schooljaar meewerken op een boerderij. Het leren in de praktijk en het leren op school zijn zoveel mogelijk geïntegreerd. Een boer en een school sluiten daartoe een meerjarenovereenkomst. De boerderijweek met een duidelijke educatieve insteek komt nog niet zoveel voor in Nederland. Voor het beschrijven van deze PMC is samengewerkt met twee boerderijen die al langer de boerderijweek aanbieden. Beide boerderijen hebben ook geëxperimenteerd met varianten (zie de inleiding) op hun eigen arrangement, die in hoofdstuk 4 worden beschreven..

1.3. Afnemers en hun wensen

De afnemers zijn basisscholen en scholen uit het voortgezet onderwijs, meestal in het kader van een schoolkamp, maar ook in de vorm van werkweken. Elf scholen zijn geïnterviewd, zowel scholen die ervaring hebben opgedaan met de boerderijweek als scholen die er geheel onbekend mee waren.

De scholen die ervaring hebben met de boerderijweek zijn zonder meer tevreden en komen meestal terug. Scholen vinden het belangrijk dat er een mix is van educatie en recreatie. Beide

elementen dienen aanwezig te zijn omdat ze voor de boerderijweek hebben gekozen vanwege de mogelijkheid tot inhoudelijk leren over de boerderij plus het kunnen werken aan groepscohesie. Dat laatste wordt vooral belangrijk gevonden als de groep nog wat langer met elkaar op moet trekken (beginkampen). Als het een eindkamp van groep 8 betreft, dan staat plezier meer voorop: de kinderen moeten de basisschool verlaten met een plezierig – liefst onvergetelijk - afscheid.

Wat opvalt is dat scholen bij de eerste kennismaking met een boerderijweekarrangement weinig expliciete wensen hebben. Als de boer vervolgens de mogelijkheden noemt, dan wordt de school enthousiast en is verbaasd over wat allemaal kan.

Scholen die geen ervaring hebben met de boerderijweek zijn er vaak ook onbekend mee. De eerste reactie op de vraag of het iets voor de school zou kunnen zijn, was meestal een mengeling van enthousiasme en bedenkingen.

Enthousiasme omdat kinderen leren in een levensechte omgeving. En omdat er kan worden geleerd met gebruikmaking van alle zintuigen. Scholen gaven aan dat ze verwachten dat het leereffect groot zal zijn omdat de kinderen gaan ervaren en ontdekken. Leren in de meest natuurlijke omgeving (leren over de boerderij vindt plaats op de boerderij) wordt als ideaal gezien er wordt een hoog leerrendement van verwacht.

De bezwaren zijn grotendeel gestoeld op vooroordelen. Men vroeg zich of het erf wel schoon zou zijn, of de boer wel kindvriendelijk zou zijn en of het er wel veilig zou zijn. Ook verwachtte men niet dat de boer genegen zou zijn direct contact met dier en gewas toe te staan. Omgekeerd zou je kunnen zeggen dat deze zaken voor de school de belangrijkste randvoorwaarden vormen: schoon, veilig en een bekwame boer.

Steeds belangrijker wordt ook de aansluiting bij de lessen op school. Als de boerderij(week) daar een rol in kan vervullen dan heeft het meerwaarde, geven de scholen aan. Ook als het een begin- of eindkamp betreft. Als de boerderijeducatie kan aansluiten op projecten die de school op stapel heeft staan, dan is de educatieboer spekkoper. Wel geven de scholen aan dat daarnaast het beleven van plezier tijdens zo'n week belangrijk blijft.

1.4. Knelpunten

Deze worden hier aangestipt. Verderop worden ze verder toegelicht en uitgewerkt.

- gebrek aan middelen op school. Scholen zouden wel veel meer aan educatie buiten het schoolgebouw willen doen, maar ze hebben er de middelen niet voor, zeggen ze. Dat geldt overigens niet voor een regulier begin- of eindschoolkamp. Die staan gepland en zijn wel begroot;
- de vooroordelen zoals zojuist genoemd: de boerderij is niet schoon en veilig genoeg, de boer is niet altijd kindvriendelijk en schermt zijn have af voor bezoekers;
- scholen zijn gewend de werkweken en schoolkampen te organiseren rond de zomervakantie. Daardoor ontstaat een grote vraag in mei/juni en augustus/september en vormen de perioden daaromheen het laagseizoen voor de boer. Voor themaweken, anders dan de intro- en eindkampen maakt het voor de school minder uit in welke periode van het jaar de week plaatsvindt;
- docenten zijn gewend naar locaties te gaan, waar ze al jaren naar toe gaan. Het blijkt inde praktijk niet makkelijk die gewoontes te doorbreken;
- de contactpersoon vanuit de school en de beslisser aldaar zijn meestal verschillende personen. Als de contactpersoon cq begeleider leerkracht enthousiast en gemotiveerd is, dan moet hij het intern nog voor elkaar zien te krijgen.

Hoofdstuk twee

De PMC Boerderijweek

In Nederland zijn enkele boerderijen die de boerderijweek als educatief arrangement aanbieden. Bij twee ondernemers, Den Elshorst in Baarschot en Hamstermieden in Drogeham is onderzoek gedaan naar hun concept. De ondernemers van deze bedrijven hebben geëxperimenteerd met enkele alternatieven op hun basisconcept. Met als doel varianten te ontwikkelen, die ook bruikbaar zijn in het laagseizoen. Hierna wordt beschreven wanneer sprake is van een boerderijweek en in hoofdstuk 4 volgen zes varianten.

2.1. Op een echte boerderij

De boerderij heeft agrarische productie, zodat de kinderen het dagritme en de bedrijfsvoering kunnen meemaken. Ze kunnen leren in het echte leven. Als criterium voor agrarische productie hanteren we de deelname van de ondernemer aan de gecombineerde telling van het Landbouw Economisch Instituut (LEI), ook wel metelling genoemd.

2.2. Voorzieningen

De ondernemer biedt zijn erf met opstallen aan, slaappleatsen, een verblijfsruimte om te eten en te recreëren, een kookgelegenheid en sanitaire voorzieningen. Doorgaans zorgt de leiding van de groep zelf voor catering. De catering kan als extra voorziening worden aangeboden. De boer bemiddelt dan tussen een cateraar en de school. In hoofdstuk 4 wordt dit verder uitgewerkt.

2.3. Doelgroepen

Er van uitgaande dat er ook overnachtingen inbegrepen zijn, is dit concept geschikt vanaf de bovenbouw van het basisonderwijs. Voor jongere kinderen is het minder geschikt omdat de kans groot is dat zij heimwee krijgen. Verder is het geschikt voor alle groepen van het voortgezet onderwijs. Het kader waarbinnen deze groepen komen is meestal een begin- of eindkamp groep 8, introductiekamp brugklas en thema- of werkweken rond natuur, cultuur, milieu en platteland.

2.4. Aantal dagen en/ of overnachtingen

Hoewel we spreken van een boerderijweek is er in de praktijk sprake van een meerdaags verblijf. De kortste week is dus twee dagen met een overnachting. In de praktijk gaat het meestal om minimaal twee overnachtingen. De ondernemer heeft uit commercieel oogpunt voorkeur voor een hele week, maar als er markt is voor kortere arrangementen, dan is ook dat een PMC.

Een uiterste variant is een week zonder overnachtingen. Deze variant is er in de praktijk niet voor één en dezelfde groep, maar wordt wel geopperd in het kader van een projectweek. In die variant komen alle groepen om de beurt een dag op de boerderij, waardoor voor de school als geheel en voor de boer wel een boerderijweek ontstaat. Zie ook de derde variant in het volgende hoofdstuk.

2.5. Belevend leren

De meerwaarde van educatie op een boerderij is het belevend leren: alle zintuigen worden geprikkeld. De kinderen zien, horen, ruiken, voelen en proeven. Daardoor ontdekken en verwonderen ze. Een extra meerwaarde van een boerderijweek is dat kinderen het leven op een boerderij in een dag- en weekritme ondervinden, meemaken en beleven.

2.6. Programma

De boeren bieden een programma aan waarin wensen van de scholen gehonoreerd kunnen worden. Den Elshorst (Brabant) biedt een programma waarin kinderen kennismaken met de verschillende agrarische branches. Varkenshouderij, melkveehouderij, champignonteelt enz.. Hamstermieden (Friesland) biedt het programma aan op het eigen erf en de directe omgeving. De kinderen krijgen 's ochtends een programma aangeboden waarin het accent ligt op educatie en 's middags heeft het meer een recreatief karakter. Beide programma's worden in het volgende hoofdstuk nader uitgewerkt.

2.7. Rolverdeling school en boer

Met het oog op de veiligheid en de pedagogisch- / didactische verantwoordelijkheid is de leerkracht van de groep eindverantwoordelijk. Hij kent de kinderen en hun gebruiksaanwijzingen. De leerkracht kan de kinderen motiveren en hij kan de link leggen tussen school en de praktijk op de boerderij. Verder heeft de leerkracht de leiding en is verantwoordelijk voor de invulling van het programma op de tijdstippen dat er geen boerderijprogramma is.

De boer organiseert het educatieaanbod, begeleidt de activiteiten, is voor kinderen de vraagbaak en identificatiefiguur. Hij is letterlijk deskundige op zijn eigen terrein.

2.8. Aansluiting op programma op school

Als er sprake wil zijn van boerderijeducatie, dan dient er aangesloten te worden op de kerndoelen van het basisonderwijs/ onderbouw voortgezet onderwijs en op de eindtermen van de bovenbouw voortgezet onderwijs en de daaruit voortvloeiende onderwijsmethoden. Deze doelen liggen niet alleen op het gebied van flora en fauna, maar ook op de terreinen rekenen, taal, sociale vaardigheden en techniek. Onderzoek heeft uitgewezen dat boerderijeducatie kan aansluiten op in ieder geval 35 van de 58 kerndoelen van het basisonderwijs. Zie bijlage a.

2.9. Periode van het jaar

De boerderijweek is geschikt in alle jaargetijden, waarbij het voorjaar, de zomer en de vroege herfst het meest in trek zijn. Dit heeft deels te maken met het gunstige weer voor buitenactiviteiten en deels met de programmering in het onderwijs. Daar worden (werk)weken en kampen doorgaans georganiseerd aan het begin en het eind van het schooljaar. Deels heeft het ook te maken met het vooroordeel dat het weer buiten deze periode slechter is en dat je dus minder kunt doen op en rond de boerderij. Scholen die wel ervaring hebben met een boerderijweek geven aan dat ook het begin van de herfst en het vroege voorjaar acceptabel zijn. Hun keuze om toch voor het voorjaar en de zomer te kiezen heeft meer te maken met de planning en logistiek van het schoolseizoen.

2.10. Prijs

De prijzen die gerekend worden liggen in 2010 tussen de 50 en 80 euro per persoon op basis van 4 nachten. Dit bedrag is inclusief de educatieve activiteiten op het erf en/of excursies naar externe agrarische activiteiten, maar exclusief catering. De prijs is afhankelijk van de groepsgrootte en van de samenstelling van het arrangement. Zie verder hoofdstuk 6, waarin het verdienmodel verder wordt uitgewerkt.

2.11. Effecten

Tijdens een boerderijweek treedt een positieve verandering bij kinderen op in houding en vaardigheden. In 2008 is onderzoek gedaan naar effecten van onder meer de boerderijweek op kinderen. Er is een toename waarneembaar op de volgende gebieden:

- waardering voor de boerderij
- zorg voor dieren
- waardering van fysiek werk
- waardering voor de natuur
- fysiek bewegen
- de relatie tussen de kinderen
- het doorzettingsvermogen
- het verantwoordelijkheidsgevoel
- zelfreflectie in ontwikkeling en handelen
- het zelfvertrouwen

Verder levert het een bijdragen aan de inhoudelijke doelen: planten en dieren, seizoenskenmerken,

Voortplanting, voeding, verzorgingstechnieken dieren, veiligheidsmaatregelen, eisen bij hygiëne, basiswerking machines, landschapselementen, natuurbescherming, mens en milieu

Het onderzoek heeft geresulteerd in het rapport: Levende Boerderij, Lerende Kinderen, beschrijving en effecten van verschillende vormen van educatie op de boerderij – Jan Hassink e.a., Rapport 257, Plant Research International WUR

Hoofdstuk drie

Basisvoorwaarden

In dit hoofdstuk wordt beschreven aan welke voorwaarden een boerderijweek en zijn educatieboer moet voldoen. Deze criteria komen van de (potentiële) afnemers uit zowel basisonderwijs als voortgezet onderwijs, uit de ervaring van de huidige boerderijweekaanbieders en zijn mede gebaseerd op de opvatting die huidige educatieboeren hebben over boerderijeducatie.

3.1. Deskundigheid boer

De boer moet vooral over vaardigheden beschikken in het omgaan met groepen kinderen en jongeren, gedurende meerdere dagen. Hoe langer een groep verblijft, hoe meer er ook een relatie zal ontstaan tussen de boer en de leerlingen :

- plezier hebben in het les geven aan groepen
- affiniteit hebben met kinderen/jongeren
- de taal van de leerlingen spreken
- de stof boeiend over kunnen brengen
- op een authentieke manier kunnen instrueren, corrigeren en begeleiden
- kunnen improviseren
- aanvoelen wat het niveau is van de groep
- aanvoelen welke spanningsboog de kinderen hebben
- bezieling hebben voor zijn vak

3.2. Mogelijkheden op het erf of in de buurt

Op het erf moet voldoende te doen en te zien zijn. Boerderijen waar dieren aanwezig zijn heeft bij veel scholen de voorkeur. Als een boerderij vooral op tuin- of akkerbouw is gericht, dan zal dat voor een school een behoorlijk minpunt kunnen zijn. Ofwel, de boer moet duidelijk kunnen maken welke mogelijkheden hij kan bieden. Er moet dus ook voldoende te doen zijn. Als kinderen zich gaan vervelen, dan ontstaat er al gauw onrust. Denk ook aan de mogelijkheden in de omgeving. Die mogelijkheden kunnen in het verlengde liggen van de boerderij, bijvoorbeeld op het vlak van natuurbeheer. Maar ook mogelijkheden voor uitstapjes kan de boer in zijn arrangement opnemen: bezoek aan andere boerderijen, musea, demonstraties enz.

Ook is het belangrijk dat kinderen zich zo vrij mogelijk mogen bewegen op het erf en bij de stallen, zodat het zich er thuis kan voelen en op een natuurlijke manier de boerderij kan beleven..

Verder is het wel een must dat er recreatiemogelijkheden zijn. Een grasveld voor sport en spelen is wel een vereiste. En bij slecht weer een overdekte mogelijkheid voor een alternatief.

3.3. Veiligheid en hygiëne op het erf

Van oorsprong zijn het erf en de opstallen niet ingericht op het ontvangen van publiek. De hele logistiek is ingericht op de bedrijfsvoering met dieren en gewassen. De boer en zijn gezin/ medewerkers kennen het gedrag van de dieren, en de werking en gevaren van

werktuigen. En veel veiligheidsmaatregelen voeren ze uit op routine. Kinderen zijn nieuwsgierig en kunnen zichzelf overschatten. Ze kunnen het gedrag van dieren niet inschatten. Juist daarom zijn ze ook een week op de boerderij. Een uitgebreide lijst met de meest voorkomende risico's is te vinden op de site www.educatiefplatteland.nl.

Als kinderen een langere tijd verblijven op een boerderij zullen ze zich er thuis gaan voelen, waardoor ze gemakkelijker hun eigen gang zullen gaan en zich dan ook aan toezicht kunnen onttrekken. Een extra reden om er voor te zorgen dat het veilig is, ook als onverhoopt het toezicht een keer ontbreekt.

De veiligheid en hygiëne geldt uiteraard ook voor de verblijfs- en slaapruidten.

3.4. Verblijf- en overnachtingsmogelijkheden

Slaapzalen en verblijfsruimte

De voorkeur ligt bij een accommodatie met slaapzalen waar jongens en meisjes gescheiden kunnen slapen met niet al te grote zalen. Leerkrachten en andere begeleiders stellen het meestal op prijs om niet bij de leerlingen op de kamer te moeten slapen. Verder is er een verblijfsruimte en een keuken nodig en het liefst een plek waar de kinderen kunnen recreëren bij slecht weer. Bij droog weer zal een veld voor sport en spel geen overbodige luxe zijn. Qua inventaris en voorzieningen moet u – uitgaande van een groep van 50 - denken aan

- slaapruidten voor jongens en voor meisjes: 25 stapelbedden, 50 matrassen
- veel scholen beschouwen het als een pre indien voor begeleiding afzonderlijke slaapgelegenheden is
- een leefruimte: tafels voor 50 personen, 50 stoelen of ongeveer 10 zitbanken
- evt. muziekinstallatie, geluidsversterking,
- eventueel aparte ruimte voor tafeltennis en andere spelmogelijkheden
- sanitair: toiletten, 2 wasruimten met elk 10 eenheden, 6 douches
- klimaatbeheersing (verwarming, ventilatie)
- keuken met inrichting: groot aanrecht, gaspitten, grote pannen, keukengerei, 2 grote spoelbakken, kranen
- 50 x borden, bekers, bestek

Tenten

Naast de mogelijkheid van slapen in een accommodatie kan er ook gedacht worden aan tenten op het erf. Meestal is er niet veel nodig omdat de school er in zo'n geval kiest voor primitief. Er zijn scholen die een complete kampeeruitrusting hebben, de boer dient in dat geval een grasveld beschikbaar te hebben en eenvoudige sanitaire voorzieningen.

Als de boer hiervoor moet zorgen, dan gaat het om:

- een grote (leger)tent
- kleinere 4-8 persoonstenten
- inrichting grote tent: stobalen/ planken of stoelen/ tafels, verlichting
- Inrichting keuken: zie hier boven, kan in afgeslankte vorm als het primitief mag
- Sanitaire voorzieningen (toiletten, wasgelegenheden)

Voor overnachting op het erf moet een vergunning bij de gemeente worden aangevraagd. Zie hoofdstuk 5.

3.5. Training en certificering

De Stichting Educatief Platteland heeft een training ontwikkeld voor educatieboeren. De boer leert hoe hij lesprogramma's opzet, hoe hij met groepen omgaat, hoe hij orde houdt en de aandacht van de kinderen vast weet te houden. In de training komen ook veiligheidsaspecten aan de orde. De boer die aan het onderwijs wil laten zien dat hij kwaliteit levert, kan een certificaat behalen. Daarvoor dient de ondernemer getraind te zijn, zijn erf veilig op orde te hebben en ervaring met educatiegroepen op zijn erf te hebben. Tijdens een les die de boer geeft, wordt hij geobserveerd door een externe auditor en een collega-educatieboer. Als hij voldoende scoort, krijgt hij het certificaat. Meer informatie is te vinden op de site www.educatiefplatteland.nl. Op deze site is ook een lijst met de meest voorkomende risico's op een educatieboerderij te vinden.

Hoofdstuk vier

Zes varianten

In dit hoofdstuk worden zes varianten uitgewerkt. Ze worden afgesloten met tops en tips, die gebaseerd zijn op de ervaringen van de boeren van Den Elshorst en Hamstermieden met deze varianten en op de evaluaties van de scholen. Er is naar gestreefd de varianten te veralgemeniseren, zodat ze ook bruikbaar zijn voor andere ondernemers. Als het de duidelijkheid ten goede komt, is de praktijk van het arrangement als voorbeeld meegenomen in de beschrijving. Al deze varianten dienen als voorbeeld, het staat u als ondernemer uiteraard vrij er uw eigen varianten van te maken, want u ontwikkelt een arrangement dat past bij u als boer en bij de mogelijkheden en de unieke omstandigheden van uw erf en de omgeving waarin uw boerderij ligt.

4.1. Variant Boerderijweek met excursies

De kinderen verblijven vijf dagen op de boerderij, van maandag tot en met vrijdag. Op het erf is een groepsaccommodatie waar de kinderen slapen. Er is een grote groepsruimte en een keuken, waar de leerkrachten of andere begeleiding voor de maaltijden zorgen.

Programma

De kinderen bezoeken overdag verschillende agrarische bedrijven in de buurt. De boer vervoert de groepen per trekker en huifkar. De zeven te bezoeken boerderijen zijn:

- de eigen varkenshouderij
- een biologische boerderij met koeien en schapen
- een melkveebedrijf met een kaasmakerij
- een boerderij met scharreלקippen
- een geitenzuivelbedrijf
- een vollegrondsgroentenkwekerij
- een palingkwekerij/-rokerij

Het centrale thema van de week is “Waar komt ons voedsel vandaan?” Wat de kinderen tijdens de bezoeken doen en meemaken is vergelijkbaar met een gangbare educatieve boerderijexcursie: de boer vertelt over zijn bedrijf en de agrarische productie, hij laat het de kinderen zien en de kinderen mogen meehelpen, doen eenvoudige werkzaamheden en kunnen proeven van de producten. De rest van de dag wordt onder leiding van de school gevuld met sport en spel, maaltijdbereiding en corvee en kampvuur.

Op basis van meerprijs zijn supplementen mogelijk als een natuurwandeling of een verkenningstocht met ezels.

Periode van het jaar

Dit programma is mogelijk in het hele jaar. In een bepaalde periode van het jaar zal het minder interessant zijn om naar bedrijven te gaan waar een bloei- en groeiseizoen is, bijvoorbeeld bij een vollegrond-teler.

Doelgroepen

Dit arrangement is geschikt voor basisscholen en middelbare scholen.

Prijs

Voor dit arrangement wordt een prijs gerekend van ongeveer 70 euro per persoon, inclusief gratis een tot drie leerkrachten/ begeleiders voor vijf dagen met vier overnachtingen en inclusief de externe excursies. Een marge van 10 euro kan aangehouden worden voor kleinere cq. grotere groepen. Op basis van zelfverzorging.

Top van deze variant:

- het biedt veel variatie en geeft een breed beeld van de agrarische sector
- het is gemakkelijk uit te breiden met andere takken, als die op bereisbare afstand liggen
- de catering is voor rekening en in beheer van de school zelf, dat houdt het betaalbaar en ook van de maaltijdbereiding en de corvee kan een sociaal gebeuren gemaakt worden

Tips bij deze variant:

- als er minder maar langere excursies zijn, kan meer verdieping aangebracht worden en zijn er meer kansen voor belevend leren
- daardoor zal het ook aansluiten bij meer kerndoelen van het onderwijs
- bij vervoer op een wagen moeten veiligheidsmaatregelen in acht worden genomen, zie hoofdstuk 5
- als je het aan wilt bieden in alle jaargetijden, zorg er voor dat er ook in de winterperiode bedrijven zijn waar voldoende te beleven valt

4.2. Variant Boerderijweek met excursies i.s.m. met een krachtige aanbieder

Dit arrangement is een variant op de vorige. Echter uitgebreid met een krachtige aanbieder. Met dat laatste wordt een aanbieder van activiteiten bedoeld die een goede reputatie heeft en waar scholen graag naar toe zouden willen gaan. Deze aanbieder heeft activiteiten die ingezet kunnen worden voor educatie en die voor scholen een logisch onderdeel van het programma vormen. In dit geval is contact gezocht met Safaripark De Beekse Bergen in Hilvarenbeek. Dit park biedt ook educatieve programma's rond dieren en ligt op bereisbare afstand van de educatieboerderij. Het is de kunst een krachtige aanbieder te vinden waarmee elkaars aanbod versterkt kan worden.

Programma

Dit arrangement was mogelijk, juist vanwege het laagseizoen voor het dierenpark. Er zijn dan minder bezoekers en daardoor is het mogelijk om een kijkje achter de schermen te nemen. Voor scholen is dat een unieke kans. Het programma duurt een hele dag. De kinderen mochten kijken en meehelpen in de voederkeuken, de neushoornstal en in het olifantenverblijf. Met de bus wordt een rondleiding over het park gegeven, gevolgd door een roofvogeldemonstratie en afgesloten met een educatieve speurtocht met opdrachten.

Periode van het jaar

Sterke aanbieders hebben – net als boerderijweek-boeren - te maken met een laagseizoen. Juist dan is het voor hen aantrekkelijk en haalbaar om een programma te bieden dat scholen trekt en dat scholen als exclusief zullen beschouwen.

Doelgroepen

Scholen voor basis- en voortgezet onderwijs.

Prijs

Voor dit arrangement kan een prijs gerekend worden van ongeveer 70 euro per persoon, inclusief gratis een tot drie leerkrachten/ begeleiders voor vijf dagen met vier overnachtingen en inclusief de externe excursies. Een marge van 10 euro kan aangehouden worden voor kleinere cq. grotere groepen. Dit alles op basis van zelfverzorging.

Doordat er 2 excursies uitvallen ten bate van het bezoek aan de sterke aanbieder, kan het arrangement meestal voor dezelfde prijs worden aangeboden.

Top van deze variant

- hier gelden dezelfde tops als bij de vorige variant, plus
- een exclusieve kijk achter de schermen in een dierenpark is een topervaring voor kinderen
- het educatieve deel kan goed tot zijn recht komen omdat er tijd en deskundigheid beschikbaar is in het laagseizoen, het is dan veel minder druk qua bezoekers

Tips bij deze variant

- hierop zijn dezelfde tips van toepassing als bij de vorige variant, plus
- als je een sterke aanbieder voor het eerst benadert, benadruk dan ook zijn (toekomstig) belang en beding kortingen bij grotere aantallen of frequenter bezoek
- het zal extra aantrekkelijk zijn als de school in het laagseizoen per saldo niet meer hoeft te betalen dan in het hoogseizoen
- spreek goed af met de sterke aanbieder wat het programma zal zijn, probeer ook daar de kinderen zoveel mogelijk belevend leren aan te bieden, vooral in het laagseizoen zal de sterke aanbieder daar bereidwilliger in zijn
- ook andere educatieve aanbieders, onder andere musea zijn geïnteresseerd in zo'n samenwerking. In zo'n geval kan de school ook budgetten voor cultuur aanboren

4.3. Variant Een week voor de hele school

Alle klassen van een basisschool komen een dag op de boerderij. De kinderen van groep 7/8 verblijven twee dagen met een overnachting.

Het programma

Op maandag komt groep 5/6 en op dinsdag groep 3/4. Ze krijgen een dagprogramma aangeboden met een ochtendprogramma op het eigen bedrijf van de educatieboer en 's middags is er een bezoek aan een extern bedrijf. Op woensdag komen de kleuters en krijgen een ochtendprogramma. De kinderen worden gehaald en ook weer teruggebracht naar school per huifkar. Op donderdag komt groep 7/8. Het ochtendprogramma bestaat uit kwartier maken, een introductie op de boerderij en een recreatief deel. 's Middags wordt een externe boerderij bezocht en de rest van de dag wordt gevuld met sport en spel, recreatie, avondeten en kampvuur.

Er is een overnachting. Op vrijdagochtend is er een educatief programma op het eigen bedrijf en 's middags wordt een extern bedrijf bezocht. Op de externe boerderij is steeds een broodjeslunch en ook voor deze groep is het vervoer per huifkar. Zie ook bijlage c.

Periode van het jaar

Dit programma is geschikt gedurende het hele jaar, doordat het vervoer plaatsvindt in een overdekte huifkar en de programmaonderdelen ook bij nat weer uitgevoerd kunnen worden.

Doelgroepen

Deze variant is geschikt als arrangement voor de hele basisschool. Vooral voor niet al te grote basisscholen, met gemiddelde klassen van maximaal 25 leerlingen is dit erg geschikt.

Prijs

Dit arrangement kan worden aangeboden voor 5 – 6 euro per kind per excursie, inclusief vervoer. Voor overnachting voor een nacht voor een groep kan ongeveer 300,- worden gerekend.

Top van deze variant

- het is een happening en ervaring voor de hele school en versterkt daarmee de saamhorigheid
- kinderen kunnen de ervaringen delen met hun broertjes en zusjes, die grotendeels hetzelfde hebben beleefd

Tips bij deze variant

- het biedt goede mogelijkheden als het aan kan sluiten bij een project waar de hele school mee bezig is, bijvoorbeeld over herkomst voedsel, streekproducten of gezond eten, cultuur. In dat laatste geval kan de school ook middelen voor cultuureducatie benutten
- overleg met de school of je kunt meewerken aan het lesmateriaal voor het project. Het geeft een extra herkenning als de kinderen in het lesmateriaal op school al de praktijk van deze boerderijweek kunnen zien

- voor de school zal het belangrijk zijn dat het vervoer goed geregeld wordt omdat in dit concept acht keer vervoer van en naar school aan de orde is.
- het vervoer dient wel aan veiligheidseisen te voldoen. Zie hoofdstuk 5
- realiseer je dat in een week een school komt met uiteenlopende leeftijden: van 4-12 jaar. Dat vraagt de nodige didactische flexibiliteit m.b.t. het educatieve aanbod: de verschillende educatieboeren moeten kunnen inspelen op het verschil in leeftijden en belevingswereld.

4.4. Variant Meewerken op de boerderij

Een schoolklas komt 3 -5 dagen op de boerderij, logeert er en maakt het ritme van enkele etmalen mee. Het arrangement is op basis van zelfvoorziening, daar is de accommodatie op ingericht. 's Ochtends helpen de kinderen mee op de boerderij en 's middags is er een programma dat plaats vindt op of in de directe omgeving van de boerderij.

Programma

's Morgens werken de kinderen in subgroepen van 6 tot 8 kinderen en helpen ze mee op de boerderij. De volgende dag rouleert dit, zodat alle kinderen in principe in aanraking komen en ervaring opdoen met zoveel mogelijk agrarische activiteiten. Er wordt niet gewerkt met een vastomlijnd programma, omdat de werkzaamheden van week tot week en per seizoen verschillen. Het programma wordt per dag in overleg met de leerkrachten gemaakt aan de hand van een groslijst van agrarische werkzaamheden.

De middagen worden gevuld met agrarische activiteiten als dat aan de orde is (hooien bijvoorbeeld), met andere plattelandsactiviteiten of met recreatie. Zie ook bijlage b.

Om een indruk te krijgen van de mogelijkheden die daarvoor worden aangereikt: bezoek aan een ijsboerderij, regionaal open luchtmuseum De Spitkeet, botanische tuin De Kruidhof, de sterrenwacht, een klompenmakerij, het Kameleondorp, fierljeppen, een kaasmakerij, andere agrarische bedrijven in de buurt, kanoën, zwemmen in natuurwater of zwembad, blote-voeten-pad, wandeltochten door het gebied van SBB, een GPS-tocht, rondrit met huifkar, paardrijlessen, vissen, bezoek aan een biogasvergister, voorbereiden van een kampvuur, hout snoeien en versnipperen, afrastering maken van snoeihout, wilgen knotten, onkruid wieden, paden begaanbaar maken en houden in het landschap.

Periode van het jaar

Deze PMC is geschikt voor alle seizoenen en onder vrijwel alle weersomstandigheden. Bij langdurige regen vraagt het enig improvisatievermogen.

Doelgroepen

Midden- en bovenbouwgroepen van het basisonderwijs en alle groepen van het voortgezet onderwijs.

Prijs

Een prijs van ongeveer 10 euro per kind per overnachting is haalbaar voor de school. Voor een boer is dat haalbaar als er minimaal 30 kinderen komen met minmaal 4 overnachtingen. Als de boer zijn uren doorrekent dan zou dat bedrag eigenlijk verdubbeld moeten worden. Ie ook hoofdstuk6. Als een school slechts 1 of 2 nachten komt dan is het reëel een opslag te vragen voor schoonmaakkosten of de prijs per nacht op te hogen met 25%. Dat geldt ook als de school met kleinere groepen komt.

Top van deze variant

- de kinderen verblijven meerdere dagen op een boerderij
- ze maken het werk- en leefritme op een boerderij gedurende meerdere etmalen
- ze werken veel mee en doen veel ervaring op met boerderijwerkzaamheden
- er is veel belevend leren mogelijk
- zowel veel educatie als veel recreatie mogelijk
- de catering is voor rekening en in beheer van de school zelf, dat houdt het betaalbaar en ook van de maaltijdbereiding en de corvee kan een sociaal gebeuren gemaakt worden
- veel variatie in werkzaamheden, activiteiten en dus beleving
- veel mogelijkheden om ook te werken aan groepsontwikkeling

Tips bij deze variant

- overleg vooraf met de school of ze een vast programma willen of dat ze het van dag tot dag willen programmeren
- ga voor jezelf na of het past bij je eigen stijl van werken, starters wordt aangeraden wel met een programma vooraf te werken, omdat dat voor alle begeleiders de meeste duidelijkheid geeft en de taakverdeling beter is te sturen
- scholen kennen de mogelijkheden voor educatie en recreatie in de omgeving van jouw boerderij niet. Laat het hen vooraf zien, het zal hen doorgaans erg aanspreken
- wees altijd helder over wat je biedt aan programma en faciliteiten, wat er niet bij in zit en welke tarieven je rekent
- communiceer ook duidelijk dat je van de leerkrachten en begeleiders een actieve rol verwacht

4.5. Variant Meewerken op de boerderij, overdragen op medeleerlingen

De bovenbouw/ middenbouw van een basisschool komt voor het arrangement zoals in de vorige variant is beschreven. Halverwege de week komt de middenbouw/onderbouw en krijgt een vergelijkbaar programma, maar dan onder begeleiding en met instructie van de bovenbouw. Uiteraard onder toezicht van volwassen begeleiders.

Programma

's Morgens werken de kinderen van de bovenbouw basisonderwijs in subgroepjes en helpen mee op de boerderij. De volgende dag rouleert dit, zodat alle kinderen in principe in aanraking komen en ervaring opdoen met zoveel mogelijk agrarische activiteiten. Halverwege de week komt de onderbouw een dag en draait deels hetzelfde programma. Ze worden geïnstrueerd en begeleid door de leerlingen van de bovenbouw. De middagen worden gevuld met gezamenlijke agrarische activiteiten, met andere plattelandsactiviteiten of met recreatie.

Periode van het jaar

Dit arrangement is geschikt gedurende het gehele jaar.

Doelgroepen

Deze PMC is vooral geschikt voor kleine scholen, waar leerlingen al gewend zijn om tussen de verschillende jaargroepen samen te werken. Het is uiteraard ook mogelijk om bijvoorbeeld groep 8 de hele week te laten kamperen en een jaargroep uit de onderbouw het tweede deel te laten meemaken. Doorgaans is er plaats voor verblijf/overnachting tot maximaal 40 a 50 personen. En dat is ook een werkbaar aantal om in deze vorm in subgroepen te werken. In deze vorm blijven de onderbouw kinderen niet overnachten.

Prijs

Ook hier is een prijs van ongeveer 10 euro per kind per overnachting haalbaar voor de school. Zie de toelichting bij de vorige variant. Voor de kinderen van de onderbouw die één dag komen wordt een dagprijs gerekend. Uitgaande van vergelijkbare boerderijeducatieve programma's in Nederland zou hier ook zeker 10 euro per kind voor gerekend mogen worden.

Top van deze variant

- de kinderen verblijven meerdere dagen op een boerderij, deels met de hele school
- ze maken het werk- en leefritme gedurende meerdere etmalen mee
- ze doen veel verschillende ervaringen op
- zowel veel educatie als veel recreatie mogelijk
- het versterkt het groepsgevoel doordat de kinderen op elkaar zijn aangewezen en veel met elkaar optrekken
- voor de bovenbouw is het een unieke ervaring om in de rol van boer hun kennis en ervaring over te dragen aan medeleerlingen uit de onderbouw
- veel kinderen kunnen ervaringen delen met broertjes en zusjes

Tips bij deze variant

- als kinderen de samenwerking tussen boven- en onderbouw niet gewend zijn, heeft dat wel extra instructie en begeleiding
- geef de bovenbouwkinderen ook handvatten mee voor het overdragen van hun kennis en ervaring aan hun jongere medeleerlingen
- profileer je arrangement vooral met de meerwaarde van de groepscohesie tussen alle jaargroepen i.c.m. belevend leren en recreatie
- omdat het programma van de eerste helft van de week herhaald moet worden in de tweede helft, is het raadzaam goed na te gaan of de aangeboden activiteiten daarvoor geschikt zijn
- omdat de hele school betrokken is, is het een mooie vorm om aan te sluiten bij een project dat de school op stapel heeft staan

4.6. Variant Maatschappelijke stage

Deze variant speelt in op de verplichting voor scholieren tijdens de middelbare school periode 48-72 uren een maatschappelijke stage te doen. In feite is het de verplichting om vrijwilligerswerk te doen, zonder dat er kwalificaties aan worden gekoppeld. De boerderij biedt mogelijkheid om in een aaneengesloten periode (een deel van) de maatschappelijke stage uit te voeren, omdat de leerlingen er ook kunnen overnachten.

Programma

In overleg met de school wordt bepaald hoeveel uren maatschappelijke stage in deze week moeten worden gerealiseerd. De school kan de week combineren met het werken aan andere eindtermen, bijvoorbeeld in het kader van omgevingsonderwijs. Het deel maatschappelijke stage bestaat uit het meehelpen op de boerderij, het vervaardigen en repareren van materialen voor educatiedoeleinden, het verrichten van onderhoud aan de opstallen en het erf, werkzaamheden op het gebied van natuurbeheer i.s.m. groene actoren als Agrarische Natuur Verenigingen en Staatsbosbeheer.

Een andere mogelijkheid is dat klassen in estafettevorm werken: de eerste groep komt 2 dagen met een overnachting op maandag en dinsdag. De tweede groep komt woensdag en donderdag, inclusief de tussenliggende overnachting.

Doelgroep

Deze variant is geschikt voor groepen leerlingen uit het voortgezet onderwijs: VMBO, HAVO en VWO.

Periode van het jaar

Hoewel het mogelijk is het jaarrond maatschappelijke stages uit te voeren, is vooral de periodes van de grote klussen het meest geschikt: de late zomer/ begin herfst en het vroege voorjaar (onderhoud, snoeien enz.).

Prijs

€ 300,- per dag per groep voor begeleiding en € 10,- per persoon per overnachting, bij meerdere overnachtingen lijkt een haalbaar bedrag. Zeker als de maatschappelijke stage gekoppeld kan worden aan een werkweek of kamp. Bij 1 of 2 overnachtingen kan 12,50 per overnachting worden gerekend.

Top van deze variant

- de verplichte maatschappelijke stage wordt mede een gezellige werkweek met elkaar
- de activiteiten vinden veelal buiten plaats, dat is voor veel scholieren een pre
- doordat leerlingen in subgroepen samen een klus moeten klaren, wordt de groepsontwikkeling gunstig beïnvloed

Tips bij deze variant

- de school zal in eerste instantie er van uitgaan dat vrijwilligerswerk met gesloten beurzen gaat. Onderbouw waarom je hier een tarief voor rekent: overnachting, het bespaart de school kosten van organisatie, er wordt gewerkt aan groepsontwikkeling
- als de groepsontwikkeling een belangrijk onderwerp is tijdens het programma, stem dan met de docenten af, wie daar welke rol in zal vervullen
- lang niet alle scholen organiseren de maatschappelijke stages geclusterd, voor die scholen zal het een omslag in denken zijn als de maatschappelijke stage voor een hele klas in één week kan plaatsvinden.
- de meeste scholen programmeren ver in het voren, realiseer je dat je afspraken maakt die doorgaans pas over een jaar of later kunnen worden geëffectueerd
- als begeleidende docenten op een aantal tijdstippen vrijgesteld kunnen worden, dan kunnen ze werken aan hun eigen teamvorming: het jaarprogramma maken, hun samenwerking te evalueren of een ontspannende, samenbindende activiteit te doen

NB deze pilot heeft plaatsgevonden in de vorm van enkele opeenvolgende losse dagen, zonder overnachting. Er zijn wel oriënterende gesprekken met scholen gevoerd over de variant met overnachtingen. De tips en tips zijn gebaseerd op deze ervaring en de oriënterende gesprekken.

Hoofdstuk vijf

Regelgeving en wettelijke eisen

Als agrariër heeft u te maken met regels. En in uw eigen ogen waarschijnlijk te veel regels. In andere branches is dat helaas niet anders. Het probleem is vooral dat die regels gemaakt zijn voor grootschalige activiteiten. Bij u is dat kleiner van omvang en meestal verweven met de landbouw. En daardoor is het niet altijd duidelijk of bepaalde wetgeving op uw situatie van toepassing is. We gaan er van uit dat u geen alcohol schenkt en dan heeft u niet te maken met de Drank en Horecawet.

5.1. Bestemmingsplan

Uw perceel heeft een agrarische bestemming. Als u boerderijwonen gaat aanbieden dan zult u regelmatig veel publiek op uw erf krijgen. En een deel van de opstallen, maar ook het erf wordt gebruikt voor educatie, overnachtingen en recreatie. U bouwt slaapplekken en een verblijfsruimte, een keuken en wasgelegenheid. Het beste kunt u eerst nagaan of uw plan past binnen het gemeentelijk beleid. Zo ja, dan zal de gemeente eerder bereid zijn aan uw verzoek tot wijziging van het bestemmingsplan tegemoet te komen.

5.2. Bouwvergunning

Voor verbouw of nieuwbouw heeft u een bouwvergunning nodig, tenzij het een kleine verbouwing betreft. Op www.vrom.nl staat een test waarmee u kunt nagaan of dat het geval is in uw situatie. Want dan kunt u volstaan met een melding. Uw bouwplan wordt getoetst op

- het bestemmingsplan,
- de bouwverordening,
- eisen van de brandweer,
- eventueel de Monumentenwet,
- Wet Milieubeheer. Deze wet voorkomt dat uw activiteiten de ontwikkeling van de bedrijven van uw burens verhinderen,
- en in sommige gemeenten moet het nog langs de welstandscommissie.

5.3. Gebruiksvergunning

Deze is verschillend per gemeente en is geregeld in uw gemeentelijke bouwverordening. Het regelt de brandveiligheid en de algemene veiligheid van personen. In de vergunning staat dat u het gebouw mag gebruiken met inachtneming van een aantal veiligheidsmaatregelen en ook het maximum aantal personen per ruimte is erin geregeld. Als er meer dan 10 personen blijven logeren en het aantal bezoekers dat in een ruimte kan verblijven meestal boven de 50 ligt, dan heeft u in de meeste gemeenten deze vergunning nodig

5.4. Waterleidingbesluit

Als u overnachtingen op uw erf aanbiedt dan verstrekt u zowel drinkwater als bad- en douchewater. De kwaliteit van dat water moet voldoen aan het Waterleidingbesluit. Vooral de regels over legionella preventie zijn voor u van belang. U kunt nadere informatie downloaden op www.wetten.nl/waterleidingbesluit.

Het waterleidingbesluit verplicht u om:

- een risicoanalyse en een beheersplan op te stellen,
- een logboek bij te houden met meetgegevens (minimaal 3 jaar bewaren),
- minimaal elk half jaar monsters te laten nemen door een erkend bedrijf en de meetgegevens hiervan in uw logboek op te schrijven,
- bij problemen de besmetting te melden bij de Inspectie Milieuhygiëne en actie te ondernemen!

5.5. Voedsel en Waren Autoriteit

Vroeger heette dat de Keuringsdienst van Waren. De VWA is belast met controle op de naleving van allerlei voorschriften op het gebied van eet- en drinkwaren. Deze zijn geregeld in de Waren wet en de General Food Law (we wonen tegenwoordig in Europa...). Als U eetbare producten bewerkt, transporteert of verkoopt dan is er kans op schade of besmetting. U heeft niet een vergunning nodig als u alleen en rechtstreeks verkoopt aan consumenten. Wel dient u:

- traceerbaarheid voor een inspectie mogelijkheid te maken door bij te houden wat u wanneer van wie inkoopt en aan wie u wat wanneer verkoopt. Dit hoeft niet voor producten die u van uw eigen bedrijf verkoopt (zuivel, groenten enz.)
- uw bedrijf te registreren bij de VWA. Zie www.vwa.nl
- te werken volgens een voedselveiligheidsplan. Er zijn voor de diverse branches hygiëncodes die u een eind op weg helpen om zo'n plan te maken. Deze vindt u terug in de brochure *Wat mag ik?*. Zie hoofdstuk 8

Als u de boerderijweek aanbiedt, geheel op basis van zelfvoorziening, dan geldt dit allemaal niet. Want dan doet de school de inkopen en bewerking van de eetbare producten. Als u echter de catering zelf biedt, dan is bovenstaande wel van toepassing.

5.6. Besluit Veiligheid van Attractie- en Speeltoestellen

Volgens dit Besluit moeten ook eenvoudige speeltoestellen, zoals schommels, trampolines en glijbanen, veilig zijn en op een goede en zachte ondergrond staan. Nieuwe toestellen (gebouwd na 26 maart 1997) moeten van een certificaat van typekeuring zijn voorzien. Alle speeltoestellen, ook de oudere, die door de gasten worden gebruikt, moeten worden gecertificeerd.

U bent verplicht een logboek bij te houden waarin u reparaties en onderhoud noteert.

Wilt u zich dit alles niet op de hals halen dan dient u duidelijk aan te geven dat de toestellen niet toegankelijk zijn voor publiek en strikt privé zijn.

5.7. Vervoer van kinderen

Op de openbare weg is het vervoeren van kinderen aan strenge regels gebonden. De zitplaatsen moeten deel uitmaken van het voertuig. Dus vaste zitplaatsen: ze moeten deugdelijk aan de wagen bevestigd zijn en ze moeten voorzien zijn van autogordels (art. 58A Wegenverkeerswet). De chauffeur moet uiteraard beschikken over het rijbewijs dat geldt voor het type voertuig en het aantal te vervoeren personen. Over vervoer buiten de openbare weg is niets officieel geregeld. Als het goed is heeft de school een veiligheidsbeleid voor excursies. Vraag daar naar. Ook in uw aansprakelijkheidspolis of in die van de school kunnen hierover zaken zijn geregeld of zijn uitgesloten. De risico's zijn vooral: schuivende zitplekken, waardoor kinderen bekneeld kunnen raken; de wagen zou kunnen kantelen en kinderen kunnen van de wagen vallen. Vergewis u er van dat u alle veiligheidsmaatregelen heeft getroffen. In alle gevallen is het raadzaam de risico's – ook al schat u ze zelf minder groot in – vooraf uitdrukkelijk te bespreken met de school

5.8. Arbowet

Als ondernemer bent u verantwoordelijk voor de veiligheid op uw erf. Omdat u gasten heeft bent u verplicht een risico-inventarisatie uit te voeren en een gediplomeerd bedrijfshulpverlener (BHV-er) aanwezig te hebben. In de meeste gevallen zult u die rol zelf vervullen, maar als er groepen overnachten is het raadzaam af te stemmen met de begeleiding wie wat doet in geval van een calamiteit in de nachtelijke uren. Ook veel leerkrachten zijn BHV-er. Verder dient u een calamiteitenplan te hebben waarin u regelt wie waar verantwoordelijk voor is als zich iets ernstigs voordoet. In dit plan regelt u hoe de ontruiming plaatsvindt, wat de vluchtwegen zijn, waar de verzamelplaats is, wie coördineert en wie eerste hulp verleent. Ook vermeldt u in dat plan hoe u bezoekers daar op attendeert en wanneer de controle van blusapparatuur plaatsvindt.

Hulpmiddelen om een risico-inventarisatie uit te voeren vindt u op www.rie.nl. De meeste checklisten gaan over de agrarische bedrijfsvoering. Als aanvulling daarop kunt u de lijst met meest voorkomende risico's downloaden van de site www.educatiefplatteland.nl → certificering → lijst met risico's.

5.9. Tenten op het erf

De Wet Openlucht recreatie is in 2008 afgeschaft, u dient zich sindsdien te wenden tot de gemeente.

Ook voor verblijf op uw erf met tenten moet u toestemming vragen aan de gemeente. De bestemming van het gebied waar u bent gevestigd is agrarisch en waarschijnlijk geen verblijfsrecreatie. Het is dus aan de gemeente om te beoordelen of het inpasbaar is of dat er een wijziging aan de orde is.

5.10. Aansprakelijkheid

Wanneer er onverhoopt iets misgaat, kan dit schade opleveren voor uw klanten. Ook een vergeten stuk gereedschap of vuil op het erf kan bij bezoekers schade of letsel opleveren. Wie gaat dat betalen? Regel in ieder geval een goede verzekering!

Onderzoek of uw huidige bedrijfsaansprakelijkheidsverzekering ook zaken als bezoek, educatie en overnachtingen dekt. Bespreek dit met uw verzekeringsmaatschappij, ook bij veranderingen in de bedrijfsvoering (bijvoorbeeld andere groepen bezoekers zoals kinderen, meer bezoekers, langdurig verblijf van gasten). Vaak is de premieverhoging gering, maar als u het niet meldt, bent u onderverzekerd.

Als u ook eigengemaakte of geteelde producten gaat of laat bewerken en die de leerlingen te eten geeft, dan bent u verantwoordelijk en dus ook aansprakelijk voor de kwaliteit van die producten. Voor productaansprakelijkheid kunt u zich extra verzekeren, vaak eenvoudig als onderdeel van uw bedrijfsaansprakelijkheid.

Meer en gedetailleerde informatie over bovenstaande regels kunt u vinden in de brochure *Wat mag ik?* Zie hoofdstuk 8.

Hoofdstuk zes

Kosten en baten

6.1. Investerings, vaste en variabele kosten

Om een boerderijweek met overnachting te kunnen aanbieden dient de boer een aantal investeringen te doen. We gaan hier uit van een accommodatie die het gehele jaar operationeel is en waar een groep van 50 personen kan verblijven. Dan dient minimaal aanwezig te zijn:

- slaapruimtes voor jongens en voor meisjes: 25 stapelbedden, 50 matrassen,
- (veel scholen beschouwen het als een pre indien voor begeleiding afzonderlijke slaapgelegenheid is)
- een leefruimte: tafels voor 50 personen, 50 stoelen of ongeveer 10 zitbanken
- evt. muziekinstallatie, geluidsversterking,
- eventueel aparte ruimte voor tafeltennis en andere spelmogelijkheden
- sanitair: toiletten, 2 wasruimtes met elk 10 eenheden, 6 douches
- klimaatbeheersing (verwarming, ventilatie)
- keuken met inrichting: groot aanrecht, gaspitten, grote pannen, keukengerei, 2 grote spoelbakken, kranen
- 50 x borden, bekers, bestek

Tot de vaste kosten worden gerekend:

- afschrijving
- onderhoud
- kosten voor eventuele vergunningen/ voldoen aan wettelijke verplichtingen
- verzekeringen
- rente en aflossing van deze investering

Variabele kosten tijdens het verblijf zijn:

- gas, water, elektra, stookkosten
- schoonmaak
- toeristenbelasting
- uren die de boer ingezet wordt
- vervoerskosten, als activiteiten buiten het erf plaatsvinden
- optionele kosten als wensen m.b.t. bijvoorbeeld catering of extra activiteiten, waarvoor de boer externen moet inzetten
- opslagpercentage voor winst

6.2. Kostprijsberekening:

Voor het berekenen van de kostprijs zijn twee berekeningsmethoden:

- de ondernemer gaat al zijn investeringen en kosten berekenen, een inschatting maken van het aantal groepen dat hij jaarlijks binnen haalt en een termijn bepalen waarbinnen hij zijn investeringen terug wil verdienen;

- de ondernemer oriënteert zich op de markt, kijkt wat een marktconforme prijs is van een vergelijkbaar arrangement en bepaalt zo zijn prijs. Vervolgens gaat hij na hoeveel investeringen binnen dat plaatje passen en de termijnen waarbinnen hij het terug kan verdienen. Hier rekent hij als het ware terug.

Voor het eerste geval volgt hier een rekenvoorbeeld, dat gebaseerd is op gemiddelden uit de praktijk. We gaan uit van een boer die een bestaande schuur laat verbouwen door een aannemer. Zelf doet hij het aftimmerwerk. Een loodgieter en een elektricien doen het hoogstnoodzakelijke en de afwerking doet hij wederom zelf. Een keuken kan hij overnemen van een zorginstelling, de stapelbedden en matrassen koopt hij nieuw. De hele operatie kost 120.000 euro, waarvoor de ondernemer een lening afsluit, 15 jaar vast. Hij schrijft de inventaris af in 15 jaar. Als u alles laat doen en de inrichting nieuw aanschaft zal het bedrag minmaal 50.000 euro hoger uitkomen. Jaarlijkse vaste kosten is bovengeschetste situatie:

Rente en aflossing:	11.700,-	
Afschrijving	3.000,-	
Onderhoud	1.200,-	
NUTS, verzekeringen	4.000,-	deze rekent hij gemakshalve bij de vaste kosten
Totaal:	19.900,-	

De accommodatie wordt ook verhuurd aan andere groepen (families, vrijgezellenfeesten enz.). Bij 180 overnachtingen per jaar (bezettingsgraad van 50%), moet de ondernemer 110 euro per nacht per groep rekenen, wil hij uit de vaste kosten zijn.

$$€ 19.900,- : 180 \text{ groepsovernachtingen} = € 110,-$$

Hij rekent voor educatieve arrangementen een eigen marge van ruim 35% (voor andere groepen ligt dat hoger), waarmee het tarief op 150 euro per groep per nacht komt.

$$€ 110,- + 35\% = € 150,-$$

Voor een arrangementsprijs komen daar de kosten voor verwarming, toeristenbelasting en zijn eigen uren bovenop. Hij rekent 50 euro per uur en is per dag 5 uren in touw voor het begeleiden van de kinderen. De rest van de uren worden (recreatief) ingevuld door de groepsleiding van de school.

Het arrangement voor een week van 5 dagen met 4 overnachtingen komt op

4 nachten x € 150,-	600,-
5 dagen x 5 uren inzet boer	1250,- (of deels t.b.v. externe activiteiten)
Schoonmaak	100,-
Totaal	1950,- excl. toeristenbelasting en evt. BTW*

Voor een groep van 30 personen komt dit arrangement op 65 euro per persoon op basis van zelfvoorziening wat betreft de catering.
 Let wel: als de bezettingsgraad lager is, dan zal het tarief evenredig moeten worden bijgesteld.

Een alternatief: in tenten

Als u nog niet direct aan een verbouwing wilt denken en toch wilt nagaan of de boerderijweek iets voor u kan zijn, overweeg dan eens verblijf in tenten op uw erf. Dat is zeker het overwegen waard als u uw activiteiten reeds combineert met kamperen op uw erf. Want dan heeft u reeds een aantal voorzieningen. U kunt een vergelijkbare berekening maken als hier boven. Voor een grote legertent en 15 nieuwe vierpersoons-tenten rekent u 3000 euro. Daarnaast heeft u een (mobiele) keuken nodig en eenvoudige sanitaire voorzieningen, die ook te huur zijn. Er zijn zelfs bedrijven die legertenten verhuren, zowel grote als 3-6 persoonstenten.

** momenteel wordt onderzocht of boerderijeducatie vrijgesteld kan worden van BTW*

6.3. Welke financiële mogelijkheden heeft de school?

In contact met scholen zult u merken dat zij financiën als obstakel zien. Een arrangement buiten de deur kost al gauw te veel. Er zijn verschillende bronnen die aangewend kunnen worden voor de bekostiging van een boerderijweek:

- basisscholen hebben middelen voor een schoolkamp. Dat wordt o.a. betaald uit de ouderbijdragen en/of een bijdrage van de ouders van het kind dat op kamp gaat. Voor schoolkampen wordt gemiddeld € 75,- all-in gerekend. De kosten voor catering en vervoer moeten dus ook uit dat bedrag bekostigd worden;
- Het basisonderwijs kent sinds 2004 een lumpsum financiering. De schoolleiding heeft een grote mate van vrijheid om dit te besteden naar eigen inzicht, Uiteraard moet het wel verantwoord worden. Veel scholen echter zijn gewend om de middelen op dezelfde wijze te verdelen als voor de lumpsumfinanciering. Ofwel ze denken vaak nog in termen van de bestedingsposten van voorheen;
- het voortgezet onderwijs kent echter geen lumpsumfinanciering. Het is aldaar gebruikelijk om buitenschoolse activiteiten rechtstreeks te verhalen op ouders, de ouderbijdragen (=totale kosten per kind) liggen tussen de 75 en 100 euro;
- scholen geven ook nu geld uit aan externe activiteiten, zoals aan schoolreisjes. Daarvoor hebben ze een budget gecreëerd van gemiddeld ongeveer 12,50 per kind (excl. vervoer en versnaperingen). Dit budget kan beschikbaar komen als het schoolreisje een onderdeel is van de boerderijweek
- sommige gemeenten geven basisscholen een budget voor NME-activiteiten. De school mag dan zelf kiezen op welke plek het wordt besteed, mits het natuur- en milieueducatie is. Het bedrag varieert van 75 tot 175 euro per leergroep;
- scholen hebben een budget voor cultuureducatie. Dat kan ook benut worden voor boerderijeducatie als daar een duidelijke culturele component aan zit. Die is meestal al aanwezig in een boerderijweek of er makkelijk in te weven (zie ook het programma bij 3.4);
- er zijn scholen die een relatief hoge ouderbijdrage vragen omdat er veel externe activiteiten zijn met het oog op groepscohesie, natuurbeleving en/of belevend leren. Deze scholen hebben daardoor een ruimer budget voor activiteiten als boerderijeducatie. Met dat soort activiteiten profileert de school zich;

- ook komt het voor dat een plaatselijke Rabobank activiteiten met een agrarisch karakter sponsort. Wijs de school daar op;
- de productschappen in de Agro-sector zijn in een aantal gevallen ook bereid om een bijdrage te leveren. Ga na onder welk productschap uw agrarische bedrijvigheid valt en informeer er naar.

Hoofdstuk zeven

PR en communicatie

Zoals hier voor al opgemerkt: scholen noemen al snel het argument van geldgebrek voor activiteiten buiten de schooldeuren. En een andere dwarsligger is de gewoonte bij veel docenten om jaar in, jaar uit met de klas naar dezelfde stek te gaan. Dat is voor hen bekend terrein, de mogelijkheden zijn al eerder in kaart gebracht en het programma van voorgaande jaren kan herhaald worden. Als u een nieuwe aanbieder bent, dan is het goed te beseffen dat deze twee aspecten een grote rol spelen bij het al dan niet binnenhalen van een school.

Scholen krijgen kilo's post per week. Er wordt geselecteerd aan de bron. Alles wat op reclamemateriaal lijkt gaat al snel bij het oud papier. Soms is er een aandachtsfunctionaris, die dan alle post van zijn domein in het postvak krijgt. Ook dan komt het vaak op de stapel die er aan het eind van het jaar nog onaangeroerd ligt. Volgens de scholen is de ouderwetse post niet meer de weg, tenzij er zichtbaar een presentje bij zit of als het een echt aantrekkelijke aanbieding lijkt.

- Communiceer je toch per post: doe het in een handgeschreven enveloppe, liefst ter attentie van een persoon. Dus *niet* t.a.v. de NME-functionaris, maar t.a.v. mevrouw Marieke van Dijk;
- het liefst voorafgegaan door een telefoontje naar de betreffende persoon, waarin je aankondigt dat je haar iets wilt toesturen, maar je er van wilt vergewissen dat zij de juiste functionaris is binnen de school;
- zorg altijd voor een follow-up: bel en vraag of ze het heeft ontvangen, of de informatie duidelijk was en of het eventueel iets zou kunnen zijn voor haar groep
- volgens veel leerkrachten werkt persoonlijke mail beter dan post. Het werkt gunstig als die mail binnenkomt op een moment dat het niet heel druk is. Ofwel, mail nooit in drukke perioden: start van het schoolseizoen, de decembermaand, en vlak voor de zomervakantie;
- doe vooraf je huiswerk: de meeste scholen hebben een site, waarop staat welke leerkracht welk aandachtsgebied heeft, wat de school belangrijk vindt en wat de school op het programma heeft staan. Probeer daar bij aan te sluiten: "Ik zag op jullie site dat jullie het belangrijk vinden....."
- verwerk in je informatiemateriaal ook de feedback van leerlingen en leerkrachten die eerder op de boerderij kwamen. Dat zijn de beste ambassadeurs;
- vermeld ook de mogelijkheden in de directe omgeving van je boerderij op het gebied van cultuur, techniek en omgevingsonderwijs. Scholen komen zelf niet zo snel op die mogelijkheden en staan vaak verbaasd over het scala;
- wijs ook op de mogelijkheden die je biedt als het weer minder is of als het vroeger donker wordt;
- zorg er voor dat je aanbod vrijblijvend is, laat de leerkracht er de tijd voor nemen het te bekijken. Maar probeer in je contacten wel steeds een vervolg af te spreken. Bijvoorbeeld het moment waarop je terug belt. Geef ook een indicatie van de prijzen en wat je daar voor levert aan diensten en kwaliteit.

- Als je de training boerderijeducatie hebt gevolgd en wordt gecertificeerd, kun je dat expliciet noemen. Daar mee geef je aan het professioneel aan te pakken. Benadruk dat je het belangrijk vindt dat het schoon, veilig en ordelijk is op je erf en dat contact met dier en gewas een wezenlijk onderdeel is van je aanbod. Daarmee neem je ook de belangrijkste vooroordelen weg bij scholen (zie bij 1.3.);
- probeer een korte afspraak te maken met de leerkracht op een voor de leerkracht gunstig moment. Bijvoorbeeld een half uur nadat de school uit is. Maak een presentatiemap met foto's van de accommodatie. Zowel foto's van lege ruimtes als van dezelfde ruimtes met actief publiek. En laat vooral het belevend leren zien: glunderende of verbaasde kinderen met dieren;
- het zou helemaal mooi zijn als de leerkracht een keer komt kijken. Of biedt het team aan een keer een vergadering of een teamuitje op de boerderij te organiseren. Dan kunnen ze de accommodatie zien en testen.

Hoofdstuk acht

Meer informatie is te vinden....

Onderzoeken, publicaties

- Fundament onder boerderijeducatie, themanummer van Werkplaats voor de leefomgeving, februari 2007, uitgave KNHM
- Brochure Wat mag ik?, handreiking over regels voor ondernemers in de multifunctionele landbouw, H. Wieringa en M. van Boxtel, januari 2010, uitgave Taskforce Multifunctionele Landbouw Deze kunt u downloaden van de site www.multifunctionelelandbouw.nl
- Analyserapport Boerderijeducatie, Plattelandimpuls, februari 2007
- Inventarisatie Jeugdboerderijen, D. Haubehofer, J. Hassink, I. Kragt. Rapport 174, uitgave Plant Research International B.V., Wageningen, maart 2008
- Inventarisatie jeugdboerderijen, D. Haubehofer, J. Hassink, I. Kragt, maart 2008, rapport 174, Plant Research International B.V.
- Levende Boerderij, Lerende Kinderen, J. Hassink, D. Haubehofer, I. van der Meer, N. van der Kamp, E. Schreurs, Y. Schuler, juni 2009, rapport 257, Plant Research International B.V.

Websites

- www.educatiefplatteland.nl: de site van de Stichting educatief Platteland, kenniscentrum voor boerderijeducatie. Hier is ook info te vinden over training en certificering
- www.multifunctionelelandbouw.nl: hier staan alle projecten op van de taskforce Multifunctionele Landbouw en veel informatie over de verbrede landbouw in Nederland.
- www.elshorst.nl: Den Elshorst heeft meegedaan en gefungeerd als pilotboerderij. Deze boerderij heeft de varianten 1-3 in zijn aanbod.
- www.hamstermieden.nl: deze boerderijweek heeft variant 4-6 als arrangementen in zijn pakket.
- www.metdeklasdeboerop.nl: de site waarop het aanbod van boerderijeducatie te vinden is.
- www.plattelandsklassen.be: info over plattelandseducatie, waaronder boerderijeducatie in België

Bijlage a

Aansluiting kerndoelen basisonderwijs

Door selectie zijn alleen die kerndoelen genoemd die directe relatie hebben met boerderijeducatie

Nederlands

Mondeling taalonderwijs

- 1 De leerlingen leren informatie te verwerven uit gesproken taal. Ze leren tevens die informatie, mondeling of schriftelijk, gestructureerd weer te geven.
- 2 De leerlingen leren zich naar vorm en inhoud uit te drukken bij het geven en vragen van informatie, het uitbrengen van verslag, het geven van uitleg, het instrueren en bij het discussiëren.
- 3 De leerlingen leren informatie te beoordelen in discussies en in een gesprek dat informatief of opiniërend van karakter is en leren met argumenten te reageren.

Schriftelijk taalonderwijs

- 4 De leerlingen leren informatie te achterhalen in informatieve en instructieve teksten, waaronder schema's, tabellen en digitale bronnen.
- 5 De leerlingen leren naar inhoud en vorm teksten te schrijven met verschillende functies, zoals: informeren, instrueren, overtuigen of plezier verschaffen.
- 6 De leerlingen leren informatie en meningen te ordenen bij het lezen van school- en studieteksten en andere instructieve teksten, bij systematisch geordende bronnen, waaronder digitale.
- 7 De leerlingen leren informatie en meningen te vergelijken en te beoordelen in verschillende teksten.
- 8 De leerlingen leren informatie en meningen te ordenen bij het schrijven van een brief, een verslag, een formulier of een werkstuk. Zij besteden daarbij aandacht aan zinsbouw, correcte spelling, een leesbaar handschrift, bladspiegel, eventueel beeldende elementen en kleur.
- 9 De leerlingen krijgen plezier in het lezen en schrijven van voor hen bestemde verhalen, gedichten en informatieve teksten.

Taalbeschuwing, waaronder strategieën

- 12 De leerlingen verwerven een adequate woordenschat en strategieën voor het begrijpen van voor hen onbekende woorden. Onder 'woordenschat' vallen ook begrippen die het leerlingen mogelijk maken over taal te denken en te spreken

Rekenen/wiskunde

- 24 De leerlingen leren praktische en formele reken-wiskundige problemen op te lossen en redeneringen helder weer te geven.
- 25 De leerlingen leren aanpakken bij het oplossen van reken-wiskunde problemen te onderbouwen en leren oplossingen te beoordelen.

Getallen en bewerkingen

- 26 De leerlingen leren structuur en samenhang van aantallen, gehele getallen, kommagetallen, breuken, procenten en verhoudingen op hoofdlijnen te doorzien en er in praktische situaties mee te rekenen.
- 27 De leerlingen leren de basisbewerkingen met gehele getallen in elk geval tot 100 snel uit het hoofd uitvoeren, waarbij optellen en aftrekken tot 20 en de tafels van buiten gekend zijn.
- 28 De leerlingen leren schattend tellen en rekenen.
- 29 De leerlingen leren handig optellen, aftrekken, vermenigvuldigen en delen.
- 30 De leerlingen leren schriftelijk optellen, aftrekken, vermenigvuldigen en delen volgens meer of minder verkorte standaardprocedures.

Meten en meetkunde

- 32 De leerlingen leren eenvoudige meetkundige problemen op te lossen.
- 33 De leerlingen leren meten en leren te rekenen met eenheden en maten, zoals bij tijd, geld, lengte, omtrek, oppervlakte, inhoud, gewicht, snelheid en temperatuur.

Oriëntatie op jezelf en de wereld

Mens en samenleving

- 34 De leerlingen leren zorg te dragen voor de lichamelijke en psychische gezondheid van henzelf en anderen.
- 35 De leerlingen leren zich redzaam te gedragen in sociaal opzicht, als verkeersdeelnemer en als consument.
- 37 De leerlingen leren zich te gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde waarden en normen.
- 38 De leerlingen leren hoofdzaken over geestelijke stromingen die in de Nederlandse multiculturele samenleving een belangrijke rol spelen, en ze leren respectvol om te gaan met verschillen in opvattingen van mensen.
- 39 De leerlingen leren met zorg om te gaan met het milieu.

Natuur en techniek

- 40 De leerlingen leren in de eigen omgeving veel voorkomende planten en dieren onderscheiden en benoemen en leren hoe ze functioneren in hun leefomgeving.
- 41 De leerlingen leren over de bouw van planten, dieren en mensen en over de vorm en functie van hun onderdelen.
- 42 De leerlingen leren onderzoek doen aan materialen en natuurkundige verschijnselen, zoals licht, geluid, electriciteit, kracht, magnetisme en temperatuur.
- 43 De leerlingen leren hoe je weer en klimaat kunt beschrijven met behulp van temperatuur, neerslag en wind.
- 44 De leerlingen leren bij producten uit hun eigen omgeving relaties te leggen tussen de werking, de vorm en het materiaalgebruik.
- 45 De leerlingen leren oplossingen voor technische problemen te ontwerpen, deze uit te voeren en te evalueren.
- 46 De leerlingen leren dat de positie van de aarde ten opzichte van de zon leidt tot natuurverschijnselen, zoals seizoenen en dag-/nachtritme.

Kunstzinnige oriëntatie

- 54 De leerlingen leren beelden, taal, muziek, spel en beweging te gebruiken om er gevoelens en ervaringen mee uit te drukken en om er mee te communiceren.
- 55 De leerlingen leren op eigen werk en dat van anderen te reflecteren.
- 56 De leerlingen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed.

Bewegingsonderwijs

- 58 De leerlingen leren samen met anderen op een respectvolle manier aan bewegingsactiviteiten deelnemen, afspraken maken over het reguleren daarvan, de eigen bewegingsmogelijkheden inschatten en daarmee bij activiteiten rekening houden.

Bijlage b

Het programma op de Hamstermieden

De kinderen overnachten op de boerderij in de gelegenheid die binnen de stal gebouwd is. De begeleiding bestaat uit een docent en twee ouders, waardoor er voor groepjes van 10 kinderen genoeg begeleiding is.

De kinderen werken Iedere ochtend van 9.00-12.00 uur op de boerderij. 's Middags heeft de groep een eigen programma. Bij het werk in de ochtend zijn de docent, de begeleidende ouders, de boer en een stagiaire aanwezig.

De helft van de groep gaat met de docent het kleinvee (kippen, geiten, schapen, eenden, ganzen en ander pluimvee, cavia's konijnen) verzorgen; voeren, schoonmaken en in het weiland laten.

De andere helft gaat met de boer mee een andere klus doen:

dinsdag naar de koeien in het weiland, de hele groep scheert met de scheermachine een schaap nadat de boer het heeft voorgedaan.

woensdag worden de edelherten verzorgd

donderdag worden de paarden verzorgd en worden er andere klussen gedaan die moeten gebeuren zoals de paden opnieuw opstrooien met houtsnippers

Tijdens het werk hebben de kinderen genoeg tijd om de dieren te knuffelen. De kinderen die met de boer meegaan krijgen tijdens het werk les van hem. De boer heeft als opleiding de cursus boerderijeducatie gevolgd. Hij sluit goed bij de kinderen aan. Luistert goed, stelt rustig grenzen, geeft duidelijk opdrachten. De kinderen mogen veel zelf meedoen.

De docenten zijn actief betrokken bij de begeleiding van de kinderen.

Bijlage c

Het programma op den Elshorst

Planning

Programma boerderijweek bij 'Den Elshorst'

Adrianusschool te Hilvarenbeek

Week 8 tot en met 12 maart

Maandag 8 maart 2010

GROEP 5-6 (samen 43 leerlingen)

9.00 uur Huifkar komt voorrijden bij Hertog Janplein

9.20 uur Aankomst bij groepsaccommodatie 'Den Elshorst'

9.30 uur Ontvangst door Ben

Aansluitend drankje + koekje en uitleg over de boerderij

10.00 uur excursie bij de biggetjes

(proeven tijdens boerderij bezoek).

12.00 uur broodjeslunch bij Den Elshorst

12.45 uur vertrek per huifkar naar Groentekwekerij Oppers

13.00 uur Aanvang excursie vollegrondstuinbouw

14.15 uur Afsluiting drinken/ proeven aangeboden

14.30 uur Retour/ huiswaarts school

Dinsdag 9 maart 2010

GROEP 3- 4 (samen 31 leerlingen)

9.00 uur Huifkar komt voorrijden bij Hertog Janplein

9.20 uur Aankomst bij groepsaccommodatie 'Den Elshorst'

9.30 uur Ontvangst door Ben

Aansluitend drankje + koekje en uitleg over de boerderij

10.00 uur Excursie bij de biggetjes

12.00 uur Vertrek per huifkar naar Palingkwekerij/ -Rokerij
van de familie Reijrink

12.30 uur Broodjeslunch op de boerderij

13.00 uur Aanvang excursie

14.15 uur Drankje/ proevertje aangeboden

14.30 uur Retour/ huiswaarts school

Woensdag 10 maart 2010

GROEP 1- 2, 25 leerlingen

9.00 uur Huifkar komt voorrijden bij Hertog Janplein
9.20 uur Aankomst bij groepsaccommodatie 'Den Elshorst'
9.30 uur Ontvangst door Ben
Aansluitend drankje + koekje en uitleg over de boerderij
9.45 uur Excursie bij de biggetjes
11.45 uur Retour/ huiswaarts school

Donderdag 11 maart 2010

Tweedaags bezoek Groep 7- 8

GROEP 7-8, samen 43 leerlingen

9.00 uur Huifkar komt voorrijden bij Hertog Janplein
9.20 uur Aankomst bij groepsaccommodatie 'Den Elshorst'
9.30 uur Ontvangst door Ben
Aansluitend drankje + koekje + uitleg over de boerderij
10.00 uur Bagage naar boven brengen/ bedden opmaken
10.30 uur Vrij spel
12.00 uur Vertrek per huifkar naar Kaasboerderij De Leyedaeler
12.30 uur Broodjeslunch op de boerderij
13.00 uur Aanvang excursie melkveebedrijf
14.15 uur Drinken/ proeven aangeboden
14.30 uur Retour Den Elshorst
15.00 uur Aankomst Den Elshorst
Middag vrij spel
18.00 uur Avondeten
19.30 uur Evaluatie bij het kampvuur
Slapen...?

Vrijdag 12 maart 2010

8.30 uur Opstaan
9.00 uur Ontbijt
9.30 uur Opruimen/ Bagage verzamelen
10.15 uur Aanvang excursie biggetjes, drinken/ proeven aangeboden
12.00 uur Vertrek huifkar naar Scharrelkippenbedrijf
12.30 uur Broodjeslunch op boerderij Lekkernei
13.00 uur Aanvang excursie scharrelkippen
14.15 uur Aanbod drankje/ proevertje
14.30 uur Retour/ huiswaarts school